

Komentar in karta: 2/53

SLA V161a.01 'kurnica'

Mojca Horvat

1. Gradivo

V Ramovševi vprašalnici vprašanja V161a *kurnica* ni bilo, pač pa je bilo to dodano po preureditvi, ko je bilo prvotno splošno vprašanje V161 *hlev* razdeljeno na štiri vprašanja, tj. V161(a) *hlev za krave*, V161(b) *hlev za ovce* V161(c) *hlev za svinje* in V161a *kurnica (kjer spijo kokoši)*. Posledica omenjenega dejstva je pretežna odsotnost odgovorov v krajih, raziskovanih pred letom 1961 – pred to letnico so leksemi za pomen 'kurnica' navedeni le v osmih krajih.

Za pomen 'zaprt prostor za kokoši', knj. *kúrník* (*û*) oz. *kúrница* (*û*), je v narečjih večina leksemov tvorjenih s korenoma *kur-* oz. *kokoš-* z bistveno večjo pojavnostjo prvih. Najpogostejši je leksem *kurnik*, ki mu konkurira leksem *kurnica*, medtem ko so ostali istokorenski leksemi *kurnjak*, *kurečnjak*, *kurečnik* in *kurjica* zelo redki.

Izmed leksemov, tvorjenih s korenoma *kokoš-*, je najpogostejši *kokošnjak*, zapisan v obrobni narečjih. V arealu se pojavlja še leksem *kokošar*, ostale istokorenske tvorjenke pa so redke in razpršene. Za kartirani pomen je zapisana tudi množica besednozveznih poimenovanj z jedri *hlev*, *štala* in *kot*. Na stiku z romanskim prostorom so ob izvornoslovanskih zapisani še prevzeti leksemi *ščaponar*, *čaponar* in *kaponera*.

Pri leksemih *gred-*, *sedal-* oz. *kurečje sedalo* zaradi odsotnosti podatkov o njihovih pomenih ni mogoče z gotovostjo trditi, ali poimenujejo kartirani denotat ali morda le del gospodarskega poslopja/hleva, kjer so kure.

2. Morfološka analiza

kurnik < *kur-ьn-ik-ъ ← *kur-a 'kokoš', *kur-ъ 'petelin'

kurnjak < *kur-ьñ-ak-ъ

kurjak < *kuř-ak-ъ

kurečnjak < *kur-ęť-ьñ-ak-ъ

kurečnik < *kur-ęť-ьn-ik-ъ

kurečnica < *kur-ęť-ьn-ic-a* (Č ≥ š v T363)

kurnica < *kur-ьn-ic-a

kurjica < *kur-ьj-ic-a

kurjača < *kur-ьj-ač-a

kurnjača < *kur-ьñ-ač-a

- kokošnjak** < *kokoš-ǫń-ak ← *kokoš-ǫ 'kokoš'
kokošinec < *kokoš-in-ǫc-ǫ
kokošinjak < *kokoš-iń-ak-ǫ
kokošar < *kokoš-ar-ǫ
- kokošinjac** < *(*kokošĩnac*)-ǫ ← hrv. *kokošinjac* 'kurnik'
hlevaček < *xlěv-ač-ǫk-ǫ ← *xlěv-ǫ 'hlev, staja'
hlev za kokoši < **xlěv-ǫ za kokoš-i* ← *xlěv-ǫ 'hlev, staja' + *za 'za' + *kokoš-ǫ 'kokoš'
hlevčič za kokoši < **xlěv-ǫč-ĩt-ǫ za kokoš-i* ← *xlěv-ǫ 'hlev, staja' + *za 'za' + *kokoš-ǫ 'kokoš'
kurji hlev < *kur-ǫj-ǫ xlěv-ǫ ← *kur-a + *xlěv-ǫ
kurnji hlev < **kur-ǫń-ǫ-j-ǫ xlěv-ǫ* ← *kur-a + *xlěv-ǫ
- kot** < *kǫt-ǫ (ESSJ II: 73)
kotec za kure < **kǫt-ǫc-ǫ/*kot-ǫc-ǫ za kur-e* ← **kǫt-ǫ/*kot-ǫ* + *za 'za' + *kur-a
kot za kokoši < **kǫt-ǫ/*kot-ǫ za kokoš-i* ← **kǫt-ǫ/*kot-ǫ* + *za 'za' + *kokoš-ǫ
kurji kotec < **kur-ǫj-ǫ kǫt-ǫc-ǫ/kot-ǫc-ǫ* ← *kur-a + **kǫt-ǫ/*kot-ǫ*
kurji kotič < **kur-ǫj-ǫ kǫt-ĩt-ǫ/kot-ĩt-ǫ* ← *kur-a + **kǫt-ǫ/*kot-ǫ*
- kurja štala** < **kur'-ǫj-a (štal)-a* ← *kur-a + *(*štal*)-*a* (← it. *stalla*, furl. *stale* 'hlev')
štalica za kokoši < *(*štal*)-*ic-a za kokoš-i* ← *(*štal*)-*a* + *za 'za' + *kokoš-ǫ
- kokošji svinjak** < **kokoš-ǫj-ǫ svin-ǫj-ak-ǫ* ← *kokoš-ǫ + *svin-i, rod. *svin-ǫj-e greda < *gręd-a 'štirikotno, obtesano ali obžagano deblo, palica'
sedal- < *sęd-a-dl-o ← *sęd-a-ti 'sedati' ← *sęsti (< *sęd-ti) 'sesti'
kurečje sedalo < **kur-eč-e-j-e sęd-a-dl-o* ← *kur-a 'kura' + *sęd-a-dl-o
kokošeče sedalo < **kokoš-eč-e sęd-a-dl-o* ← *kokoš-ǫ + *sęd-a-dl-o
- živadinjak** < *živ-ad-iń-ak-ǫ ← *živ-ad-ǫ 'živad, živali' ← *živ-ǫ 'živ'
purnjak < *pur-ǫń-ak-ǫ ← *pur-a 'pura'
huta < *(*xut*)-*a* ← stvnem. *hutt(e)a*, srvnem *hütte* 'koča, šotor' (> nem. *Hütte* 'koča, bajta')
- ščaponar** < *(*ščaponar*)-*ǫ*, nejasno, morda v zvezi s furl. *cjaponarie* 'kletka za piščance' ali furl. *scjapon* 'jata ptic' in pripono furl. *-âr* (s pomenom opravkar)
čaponar < *(*čaponar*)-*ǫ*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *cjaponarie* 'kletka za piščance'
ponar < *(*ponar*)-*ǫ*, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *cjaponarie* 'kletka za piščance'
kaponera < *(*kapońer*)-*a* ← ben. it. *caponera* 'kletka za piščance'
džalinar < *(*žalinar*)-*ǫ* ← furl. *gjalinâr* 'kokošnjak'
kočurnik, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *ponar* v T082, *ščaponar* v T085, *čaponar* v T087, *pušnjak* v T397, *huta* v T025, *džalinar* v T060, *greda* v T193, *kočurnik* v T138, *kokošji svinjak* v T307 in *hlevaček* v T351.

Kot enkratnice s *kur-* so kartirani leksemi *kurjak* v T024, *kurjica* v T024, *kurečnica* v T363 in *kurnjača* v T355.

Kot enkratnica s *kokoš-* je kartiran leksem *kokošinjac* v T412.

Kot besedne zveze s *hlev-* z levim prilastkom so kartirane zveze *kurji hlev* v T013, T025, T034, T049 in T415 ter *kurnji hlev* v T022, kot zvezi z desnim prilastkom pa *hlevčič za kokoši* v T058 in *hlev za kokoši* v T105 in T413.

Kot besedne zveze s *kot-* z levim prilastkom sta kartirani zvezi *kurji kotič* v T029 in *kurji kotec* v T032, kot zvezi z desnim prilastkom pa *kotec za kure* v T005 in T045 ter *kot za kokoši* v T057 in T059.

Kot besedna zveza s *štal-* z levim prilastkom je kartirana zveza *kurja štala* v T300, T331, T342 in T360, z desnim prilastkom pa *štalica za kokoši* v T279.

Kot enkratni besedni zvezi s *sedal-* sta kartirani zvezi *kokošeče sedalo* v T403 in *kurečje sedalo* v T404.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kot za kokoši* v T057, *kokošinjak* v T351 in *kurjak* v T034.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V161A.01 *hlev za krave* (2/54), V161C.01 *hlev za svinje* (2/56); OLA: SI 935; ALE: 288; SDLA-SI:LI: /; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNYA: /

6. Etnološka osvetlitev

Kurnica je zaprt prostor za kokoši, ki je lahko del hleva, ograjen prostor na svinjaku (Muzej na prostem Rogatec) ali samostojna lesena ali zidana stavba. Navadno so v kurnicah košare, koši ali zaboji (*gajbe*) s senom, kjer kokoši nesejo ali valijo jajca. Kokošnjaki so največkrat temni prostori z gredmi, prečnimi palicami, ki služijo za prenočevanje perutnine. Po vsej verjetnosti so se kokošnjaki razširili hkrati s hlevsko živinorejo od srede 18. stoletja.

Prim.: Makarovič 1978; SEL 2004

7. Skica

